

OSMANLI DEVLETİ 1845 TEMETTUAT DEFTERLERİ KAYITLARINDA İBRALA KARYESİ

Sezgin ZABUN*

Özet

Temettuat defterleri 1840 ve 1845 yıllarında olmak üzere iki defa hazırlanmıştır. Osmanlı coğrafyasının merkeze yakın yerleşim yerlerinde ve batısında iki kez tutulan defterler diğer bölgelerde ise bir kez 1845 yılında hazırlanmıştır.

Temettuat defterlerinde hanelerin bulunduğu yerleşim yeri, mahallesi, hane reisinin ve diğer çalışanların meslekleri ve kazanç kaynakları vardır. Bu bağlamda ekili ve ekili olmayan arazileri, gelir kazandıran hayvanları; ayrıca bu gelir kaynaklarından ne kadar gelir elde ettiği de kayıtlıdır.

Defter kayıtlarında vergi kayıtları da mevcuttur. Defter kayıtlarında ağnam vergisi, vergi-yi mahsusa ve gayrimüslimlerin ödediği cizye kayıtları da mevcuttur.

Anahtar kelimeler: İbralaKaryesi, Yeşildere, Temettuat Defterleri.

The Village of Ibrala of Ottoman State in 1845 Temettuat Registers

Abstract

Temettuat Registers were prepared twice, one in 1840 and the other in 1845. The registers, which were kept twice in some areas of Ottoman Empire closer to the center or in the West part of it, were prepared only once for the other parts of the Empire.

There are household areas, districts, the professions of the household head and the other people who had a job and their revenues in Temettuat Registers. In this sense, their cultivated and uncultivated lands and the animals which make the earn income were registered. In addition, it was also registered how much income they gained from these resources.

Tax data were also included in these registers. There are also the records of Ağnam tax, vergi-yimahsusa records and cizye, the tax of non-muslim populations.

In this study was carried out according to the book with number of ML. VRD. TMT. D. 10486 in Ottoman archives.

Key words: Village of İbrala, Temettuat Registers, Village of Yeşildere.

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Sivas, sezginzabun@hotmail.com.

GİRİŞ

Temettuat Defterleri XIX. yüzyılın ortalarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat'ı uyguladığı bölgelerde tuttuğu defterlerdir. Bu defterler ait olduğu döneme dair çok önemli bilgiler içermektedir.

Defterlerde yerleşim yeri, haneler, hanelerin yıllık gelirleri ve bu gelirlere bağlı olarak ödedikleri vergi kayıtlarını görmek mümkündür. Müslimler için ağnam vergisi, vergi-yi mahsusa kayıtları mevcuttur. Gayrimüslimler için ise ayrıca cizye vergisi kayıtları da mevcuttur.

Temettuat Defterleri'nde yıllık gelirin hangi kaynaklardan elde edildiği belirtilmiştir. Mezru tarlalar, nadasa bırakılmış olanlar, bağlar, bahçeler ve buralardan elde edilen yıllık gelirler kayıtlıdır.

Defterlerde üzerinden kazanç elde edilen hayvanlar ve kazanç miktarı kayıtlarını da görmek mümkündür. İbrala Karyesi kayıtlarında büyükbaş ve küçükbaş hayvanların yanı sıra yük hayvanı olarak kullanılan at, eşek, katır ve deve gibi kayıtlarada rastlanmaktadır.

Kayıtlarda hane reislerinin ve kazanç elde eden diğer hane üyelerinin kazançları ve kazanç miktarı ayrıca belirtilmiştir. Defterlerde memuriyetler, vakıf vb. gelirler ve kira gelirleri kayıtları da mevcuttur.

Temettuat Defterleri'nden hareketle kayıtları tutulan yerleşim yerinin sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi ve fikir sahibi olmamız mümkündür. Osmanlı arşivlerindeki bu kayıtlar incelendikçe XIX. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyo-ekonomik durumunu daha iyi anlamak mümkün olacaktır.

I. İBRALA (YEŞİLDERE) KARYESİ

İbrala karyesinin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte bol sulu ve verimli arazilere sahip oluşu, civarındaki eski medeniyetlere ait yerleşim yerlerine yakın konumu itibarıyla eskiden beri bölgenin yerleşime açık bir yer olduğunu söyleyebiliriz. İbrala karyesinin de Anadolu'nun Türkleşmesi-İslamlaşması sürecinde Türklerin yerleşimine açıldığı makul görülmektedir. Bölgede Ören olarak bilinen mahaldeki kalıntılarda bu tezi desteklemektedir.

Kaynaklarda bölgede ilk çağlardan beri yerleşik hayatın olduğuna dair buluntular söz konusudur... Can Hasan Höyüğü'nde yapılan kazılar, yörede Neolitik ve Kalkolitik dönemlerde yerleşme olduğunu ortaya koymuştur. Yöredeki Karadağ'ın Hitit Dönemi'nde kutsal merkezlerden biri olduğu da bilinmektedir. Hitit İmparatorluğu yıkıldıktan sonra, Anadolu'da birçok kent devleti ortaya çıkmış ve Karaman yöresi de bu devletlerden Tuhanna'nın sınırları içinde kalmıştır. Karadağ'daki örenlerin tümü Binbir Kilise adıyla anılmaktadır ve bunlar Maden Şehir, Değle ve Yukarı Ören olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Maden

Şehir'in Antik Barata Kenti'nin kalıntıları üzerinde kurulduğu görüşü yaygındır. Yukarı Ören, dönemi henüz saptanamamış olmakla birlikte bir Türk köyü özellikleri taşımakta, Değle ise sağlam manastırların koruduğu bir Hristiyan köyü olarak bilinmektedir (Yurt Ans., 1982-1983: 5148).

Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde bölge Karamanoğullarının hâkimiyet alanında kalmıştır. Koşullar gereği sürekli savaşım ortamında yaşamayı yeğleyen 'muharip' kimlikli Karamanoğulları bu yönden de diğerlerinden farklıydılar ve 250 yıl süren siyasi varlıklarını, -13.yüzyıl ortalarındaki doğuşlarını anımsatan bir karanlık içinde- 16. yüzyıl eşiğinde tamamlayarak tarih sahnesinden çekildiler (Sözen vd., 2005: 13).

Beylikler Dönemi'nde Karamanoğulları Beyliği'nin idaresinde olan bölge daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetine girmiştir. İbrala karyesi, Osmanlı arşiv kayıtlarında Temettuat defterleri kayıtlarında ve bir adli vaka ile ilgili geçmektedir. 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayeti Karaman ve Rum Defteri'nde ise 109. ve 120. sayfalarda Kızılca-kuyu, yine adı geçen defterde bir başka yerleşim birimi olarak yine Kızılca-kuyu Larende kazasına bağlı bir yerleşim yeri olarak belirtilmektedir ki halen Kızılca-kuyu mevkiisi İbrala'lılar (Yeşildere)'in mülkiyetinde arazilerinin ve evlerinin olduğu bir yerdir.

Karaman'ın daha önce Larende olan adı, Türk egemenliği altında Larende'ye dönüşmüştür. Bizans Dönemi'nde de önemli bir kent olan Karaman XII. yy. başlarında Danişmentliler'in, 1165'te II. Kılıç Arslan zamanında ise Selçukluların yönetimine girdi. 1190'da I. Friedrich Barbarossa yönetimindeki Haçlılar, Kilikya seferi sırasında Larende'yi yağmaladılar. 1210'da yöreyi Kilikya Rupinyen Kralı II. Leon ele geçirdiyse de 1216'da İzzeddin Keykavus yitirilen toprakları geri aldı. (Yurt Ans., 1982-1983: 5148).

Günümüzde ise Yeşildere'li'lerin ikamet ettiği köy merkezi, Kızılca-kuyu ve Ova mevkiilerinde yerleşime açık evler kadar, yazın dolu kışın boş ve tamamen metruk evlere rastlamak mümkündür.

Köyden şehirlere yapılan önemli ölçekteki göçe bağlı olarak tarım ve hayvancılık gerilemiştir. Tarım mevsimsel yapılabildiği için veya icara vermek suretiyle tarım arazilerinin işlenebilmesi söz konusu iken hayvancılık önemli ölçüde iktisadi faaliyet olmaktan çıkmıştır.

A. İBRALA'DA TARİHİ KALINTILAR

İbrala'da Kale Cami, Kilise Cami ve Hamam bu konuda değinilmesi gereken yapılardır. Ayrıca köyün arazisi içinde ören yerleri mevcuttur.

Kale Cami zaman zaman çeşitli nedenlerle ibadete kapanmıştır. Günümüzde ise bayramlar ve cuma günleri gibi özel günlerde hizmet vermekte ve ziyarete açılmaktadır. Caminin köye hâkim konumu köye gelenlerin hemen dikkatini çekmektedir.

Kale Cami “Bu cami İbrala = Yeşildere’de eski kal’anın içindedir. Kasabanın kal’a duvarları tamamen yok olmuştur. Mabedin yalnız doğu duvarı muntazam, diğer duvarları gayri muntazam taşla yapılmıştır. Cami in kapı söveleri ve kemeri mermerdendir. Kemerin bağlantı taşında yuvarlak bir motif görülür. Mabed üç boğdam halinde damla örtülüdür. Müezzin mahfilini asıl mabedden ayıran kemerin üstüne Maşallah 1281 -eski yazı ve rakam- tarihi yazılmıştır. Bu mabedin 1281 H. 1864 M. yılında tamir edildiğini gösterir (Konyalı, 1967: 316).

Yeşildere Camisi ise halk arasında “ Kilise Camii” olarak bilinmekte ve ifade edilmektedir. Yeşildere Camisi sürekli hizmet vermektedir ve kadrolu imam-hatibi vardır. Kilise Camii kasabanın ortasındadır. Tek kubbeli mabed muntazam kesme taşla yapılmıştır. Kubbe dörder köşeli dört yığma sütunla ana duvarlara dayanmıştır. Doğuya ve kible tarafına ikişer pencere açılır. Mabedin kible tarafına sonradan mihrab yapılmıştır. Mabedin duvarlarında Hattat Raşid Tiryakioğlu’nun sülüsü ile yazılmış ayetler, dört seçkin yârin adları vardır (Konyalı, 1967: 334).

Yeşildere Camisi’nin kitabesi olmamakla birlikte Anadolu’nun Türkleşmesi-İslamlaşması sürecinden önceki devirlere ait olduğu söylenebilir. Köyde yerleşen Müslüman halkın ne zaman yerleştiğine dair kesin kayıtlar yoktur; ancak Karamanoğulları Beyliği döneminde yerleşmiş olabilirler. Kızılcaкую adı 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayeti Karaman ve Rum Defteri’nde ise 109. ve 120. sayfalarda Kızılca-kuyu, yine adı geçen defterde bir başka yerleşim birimi olarak yine Kızılca-kuyu Larende kazasına bağlı bir yerleşim yeri olarak belirtilmektedir ki halen Kızılcaкую mevkisi İbralahılar (Yeşildere)’ın mülkiyetinde arazilerinin ve evlerinin olduğu bir yerdir. Temettuet Defterleri’nde gayrimüslim kaydına rastlanmamıştır.

Yeşildere Camisi kilise olma özelliğini uzun süre korumuşsa da virane olmaktan kurtulamamış ve ilerleyen zamanlarda mabed olarak tanzim edilmiştir. Mabedin hiçbir yerinde yapıldığı devri, yapanı ve yaptıranı gösteren İslami ve gayri İslami kitabe yoktur. Kilise Şarki Roma devrinin tipik bir yadigârıdır. 1958 yılındaki korkunç sel kiliseyi doldurmuş, eski yazıları ve resimleri tamamen silmiştir. Sonra esaslı bir tamir görmüştür. Mabedin soluna 1950 yılında tuğla bir minare yapılmıştır. Bu sırada mabedin kubbesi üstüne kiremitli çatı yapılmak suretiyle asaleti bozulmuştur. (Konyalı, 1967: 334).

Yeşildere Camisi doğal afetlere de maruz kalmış; ancak restore edilerek yeniden ibadete açılmıştır. Mabed XVII. asrın ilk yarısının son yıllarına kadar kilise halinde kalmış ve harab olmuştu. Sonra Hacı Ali Ağa isminde bir hayırsever burasını yenilercesine tamir ettirmiş ve cami haline çevirmiştir. Konya Vakıflar Müdürlüğü’ndeki 2 numaralı vakfiye defterinin 470. sayfasında Hacı Ali Ağa’nın 1059 H. 1649 M. tarihli bir vakfiyesini bulduk. Vakfiyede Mabed (Kilise Camii) şeklinde adlandırılıyor.

Hacı Ali Ağa; mabede dükkânlar, evler, arazi ve kible tarafındaki hamamı vakfetmiştir.

Bu defterde gördüğümüz bir kayıтта, İbrala'da bir Kadiri, bir de Yunusi Tekkesi vardır. Yunusi Tekkesi'nin Yunus Emre'nin adına nispet edilmiş olması muhtemeldir.

Burada bir ailenin elinde gördüğümüz bir berattan 1209 H. 1794 M. tarihinde Mehmed isminde bir zatın yevmi yarım akçe ile bu camiin hatibi olduğu anlaşılmaktadır.

İbrala'nın birçok halkı Yunus Emre'nin dedesi Horasanlı İsmail Hacı'nın Tekke köyünden kuraklık dolayısıyla buraya göç etmişlerdir. Yunus Emre ailesinden birçokları, tekkenin mütevellileri de buraya yerleşmişlerdir. Elllerinde beratlar gördüm. Bu köye Yunus Emre adı verilebilir(Konyalı, 1967: 334).

İbrala Hamamı 1980'li yıllara kadar hamam olarak hizmet vermiştir. Ancak şebeke suyunun evlere bağlanmasından sonra köyde ikamet edenler için cazibesini yitirmiştir. Hamam odun ateşiyle ısıtıldığı için işletmeci için maliyeti yüksektir.

Bu hamam İbrala'da (yeni adıyla Yeşildere'de) Kilise Camii'nin kible tarafındadır. Hamam Osmanlı hamam mimarisinin bize kadar gelen küçük ve fakat pırlanta bir örneğidir. Soyunma yerini ve halvetlerini kubbeler örter. Hamam otuz yuvarlak pencereden ışık alır. İki kapalı, ikisi açık dört yıkanma yeri ve kurnası vardır. Hamam çok şirin ve ferahtır. Bu hamamda Hacı Ali Ağa 1059 H. 1469 M. tarihinde yanındaki Kilise Camii'ne vakfetmiştir (Konyalı, 1967: 529).

Hamam bugün viran haldedir.Restore edilseata yadigârı bir eser kurtulmuş olur. Hamam olarak değilse bile işlevsel hale getirilebilir.

B.TEMETTUAT DEFTERLERİ

Temettu' sözlükte (C. Temettuat) kazanma, kâr etme; kâr, fayda, menfaat; toplamak, cemetmek; mühlet vermek; yoldaş olmak anlamlarına gelmekteyken temettuat ise kârlar, kazançlar, faydalar anlamına gelir (Yeğin vd., 1992: 981). Bir başka kaynakta ise temettü; Arapça kâr etmek demektir. (Pakalın, 1993: 453)

Temettuat Defterleri 19. yüzyılın ilk yarısının sonlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun yeniden yapılandırma çalışmalarının bir sonucu olarak vatandaşlarının gelirlerinin kaynaklarının araştırılmasına dönük yapılan kayıtlardır. "Tanzimat devrinde, önceleri değişik adlarla alınan vergilerin yerine tek bir verginin ikamesi için hane reislerinin gelirlerinin tespiti amacıyla yapılan temettü sayımları XIX. yy. ortaları Osmanlı iktisadi ve sosyal tarihi için fevkalade kıymetli bilgiler ihtiva etmektedir." (Kütükoğlu, 1990: 395).

Temettuat defterlerinde hakkında kayıt tutulan hane reisinin lakabı, mesleği, gayrimenkul varlıkları (mezru, gayrimezru, nadas, boş ve hali tarla, bostan, çayır, bağ), sağmal inek, camız, koyun, keçi ve sağmal olmayan, kısır olanlar, at, bargir,

esb, eşek, şüturn, koşum öküzü, camuzu ve varsa vakıf, tımar vs. gelirleri ödedikleri vergilere dair bilgiler yer almaktadır. Bu mal varlıklarından elde edilen yıllık gelirler kayıtlı olduğu için dönüm başına elde edilen gelirleri bölgelere göre değerlendirmek mümkündür. Yine toplam gelir ve toplam vergilerden hareketle vergi yükü değerlendirilebilir. Mezru tarlalardan elde edilen gelirin dönüm başına verimliliği değerlendirilebilir. Hayvancılığın yöredeki önemi, iktisadi faaliyetler arasındaki yeri tespit edilebilir.

C.TEMETTUAAT DEFTERLERİ KAYITLARINDA İBRALA KARYESİ

Temettuat Defterleri kayıtlarında Larende kazası İbrala karyesi beş mahalleden oluşmaktadır. Kayıtlar her bir mahalle için ayrı ayrı tutulmuştur. Bu beş mahalle; Hacı Bayram mahallesi, Hacı Eyüb mahallesi, Hacı İlyas mahallesi, Cami Kenisa mahallesi ve Ali Fakı mahallesidir. Kayıtlar Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nda ML-VRD-TMT-d 10486 No'lu defterdedir.

Hacı Bayram mahallesinde 47 hane ikamet etmektedir. Hacı Eyüb mahallesinde 28, Hacı İlyas mahallesinde 24, Cami Kenisa mahallesinde 29 ve Ali Fakı mahallesinde ise 27 hane ikamet etmektedir. İbrala karyesinin 5 mahallesinde toplam 155 hane ikamet etmektedir. Mahalleler içerisinde hane sayısı bakımından en büyüğü 47 hane ile Hacı Bayram mahallesidir. Diğer 4 mahalle hane sayıları bakımından birbirlerine yakındır.

İbrala karyesinin toplam geliri 184904 (yüz seksen dört bin dokuz yüz dört) kuruştur. Toplam vergü-yi mahsusası 19794, toplam aşar vergisi ise 12350 kuruştur. Böylece vergi toplamı 32144 (otuz iki bin yüz kırk dört) kuruştur. Bu rakamlardan hareketle İbralalıların vergi yükünün %17,38 olduğunu söyleyebiliriz.

Köyde 1845 yılında 2230 dönüm mezru tarla, 2037 dönüm gayrı mezru tarla, 99 dönüm bahçe, bostan, 33 dönüm bağ üzerinde ziraat ile meşgul olduklarını ifade edebiliriz. Mezru tarlalardan dönüm başına elde edilen gelir 49,23 kuruştur. Bahçe ve bostanlardan dönüm başına 70,15 kuruş, bağlardan ise dönüm başına 48,33 kuruş yıllık gelir elde edildiği tespit edilmiştir.

Köyde toplam sağmal inek 75 adettir. Sağmal camus ise 2 (iki) adettir. Toplam sağmal koyun 3590 adet, toplam kısır koyun 1511 adet, toplam sağmal keçi 2393 adet, toplam kısır keçi 1168 adettir. Bu verilerden hareketle köyde küçükbaş hayvancılığın büyükbaş hayvancılığa nazaran daha yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Kısır koyun ve kısır keçi oranlarının yüksekliği de dikkat çekici orandadır. Bu oran koyunlar için %29,62, keçiler için ise %32,80 olarak gözükmektedir. Toplam sağmal koyun 3590 olduğu halde toplam kuzu 1683 adettir. Toplam sağmal keçi 2393 iken toplam oğlak sayısı 1166'dır. Bu

rakamlardan anlaşıldığına göre küçükbaş hayvanlarda doğan kuzu ve oğlaklardan yarısı daha süttten kesilmeden ölmektedir.

Tarımda kullanılan yük hayvanları ise 292 adet öküz (146 çift), 12 adet (6 çift) koşum camuzudur. Binek hayvanı olarak 9 adet at, bargir, 257 adet eşek ve 98 adet şütüran (yük devesi) olduğu da kayıtlardan tespit edilmiştir. Cami Kenisa mahallesinde ikamet eden bir hanede ise 5 kovan arı olduğu tespit edilmiştir.

D.KÖYDE NÜFUS

Tablo 1: İbrala Karyesi ve Çevresinde Nüfus

Yer	Top. Nüfus (1935)	Top. Nüfus (1990)	Top. Nüfus (2008)	Top. Nüfus (2011)	Top. Nüfus (2012)
İbrala (Yeşildere)	1663	3371	1344	1006	955
Kızıllar (Taşkale)	1524	2690	856	763	707
Ayrancı	632	2977	2590	2353	2387
Karaman	6474	106051	139912	138135	138135

1845 yılı temettuat kayıtlarına göre köyde 155 hane ikamet etmektedir. Hane başına katsayıyı 5 (beş) aldığımızda 775 kişinin yaşadığını söyleyebiliriz. Bu rakam kesin olmamakla birlikte genelde öngörülen katsayı 5 olduğundan ulaşılan rakamın gerçeğe en uygun rakam olduğunu ifade edebiliriz.

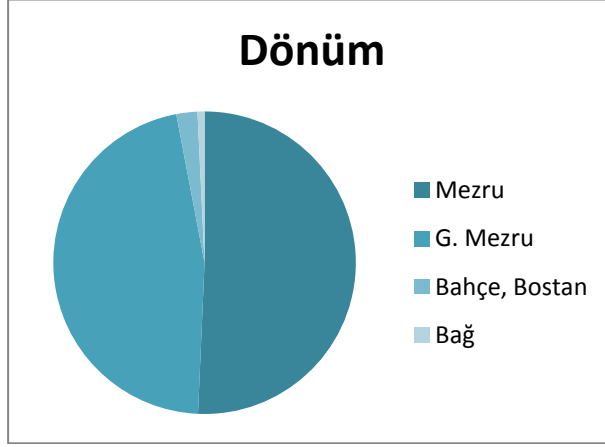
Nüfus tablosunda da görüldüğü gibi 1935 yılında, İbrala karyesinin nüfusu Karaman'ın nüfusunun $\frac{1}{4}$ 'ü oranında iken, aynı dönemde Kızıllar (Taşkale) karyesinden yaklaşık %10 oranında fazla iken, Ayrancı'nın nüfusundan 2,5 katı fazladır.

Yine nüfus tablosuna göre 1990 nüfus sayımına göre, İbrala karyesinin nüfusu Kızıllar karyesinden yaklaşık % 20 oranında fazla iken, Karaman'ın nüfusu, İbrala karyesinin yaklaşık 31,5 katına çıkmıştır. Bu süreçte ayrancının nüfusu artmakla beraber hala hem İbrala karyesinin hem de Kızıllar karyesinin gerisindedir.

Ancak nüfus tablosunda 2012 yılı verilerine baktığımızda büyük değişimi görmek mümkündür. Ülkemizde yoğun olarak yaşanan kırsal kesimlerden kentlere göç olgusundan tabiatıyla Bu bölgede nasibini almış ve İbrala karyesinin nüfusu 1000 (bin)'in altına düşmüştür. Aynı dönemde Kızıllar karyesi de benzer oranda göç vermiş ve toplam nüfusu 707'ye gerilemiştir. Ayrancı ilçe merkezi olmanın ve Ereğli-Adana yolu üzerinde olmanın avantajıyla küçük oranda nüfus kaybına uğrasa da durumunu koruduğu söylenebilir. Karaman ise büyümeyi sürdürmüş 138 bini aşan nüfusuyla artık mukayeseyi gereksiz kılmıştır.

E.KÖYDE TARIM

Şekil 1: İbrala Karyesi'nde Tarımsal Alanların Dağılımı

Tarım Sanayi Devrimi öncesinde bütün dünya için en önemli ekonomik faaliyetti. Fizyokratlara göre gelir ve servetin tek kaynağı vardır, o da tarımdır. Diğer bir deyişle, fizyokratlara göre, üretim faaliyeti sonucunda kullandığı malzemeden daha fazla ürün yaratma gücüne sahip olan tek kaynak tarımdır (Seyidoğlu, 1999: 193). Bu denli iddialı olmasının nedeni de bu olmalıdır. Osmanlı da aynı durumda idi. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda çökene kadar Osmanlı İmparatorluğu başlıca faaliyeti ziraat olan bir ülkedir. Tarımın mahiyeti ve önemi İmparatorluğun ömrü boyunca çok az değişti. 1800'de de 1900'de de nüfusunun beşte dördü ziraatla meşguldü ve hayatlarını topraktan kazanıyorlardı (İnalçık, 2000: 961).

Tablo 2: Tarımsal Alanlar ve Gelir

SIRA.NO	HANE SAYISI	MAHALLE	M.TARLA	HASILAT 60	HASILAT 61	G.M.TARLA	BAHÇE BOSTAN	HASILAT 60	HASILAT 61	BAĞ	HASILAT 60	HASILAT 61	ASYAB	HASILAT 60	HASILAT 61
1	27	Ali Fakı	391	16775	9790	393	10	620	530	21	1035	855	7	350	350
2	29	Cami Kenisa	391	17920	9570	357	26	1225	980	0	0	0	0	0	0
3	24	Hacı İlyas	262	13200	6362	243	16	920	760	0	0	0	1	85	85
4	28	Hacı Eyüb	337	18750	9365	299	14	780	650	4	220	200	0	0	0
5	47	Hacı Bayram	834	42300	21870	730	33	3400	2805	8	340	260	11	335	335
TOPLAM			2215	108945	56957	2022	99	6945	5725	33	1595	1315	19	770	770

1845 yılında 2230 dönüm mezru tarladan elde edilen toplam gelir 109795 kuruştur. Dönüm başına elde edilen gelir 49.23 kuruştur. Aynı dönemde Bilecik karyelerinde dönüm başına elde edilen gelir 68.95 kuruştur (Öztürk, 1996: 131). 2037 dönüm gayri mezru tarla ise nadas uygulaması dolayısıyla dinlenmeye bırakılmıştır. 99 dönüm bahçe ve bostandan ise 6945 kuruş yıllık gelir sağlanmıştır. 33 dönüm bağdan ise elde edilen gelir 1595 kuruştur. Mezru tarlalardan dönüm başına elde edilen gelir 49.23 kuruştur. Bahçe ve bostanlardan dönüm başına 70.15 kuruş, bağlardan ise dönüm başına 48.33 kuruş yıllık gelir elde edildiği tespit edilmiştir.

İbrala karyesinde hane başına düşen toprak miktarı 28.38 dönüm, mezru tarla miktarı ise 14.38 dönümdür. Aynı dönemde Bilecik karyelerinde hane başına düşen toprak miktarı 18.37 dönüm, mezru tarla miktarı ise 11.36 dönümdür (Öztürk, 1996: 131).

İbrala karyesinde öküz başına düşen tarla miktarı 14.61 dönüm iken aynı dönemde Bilecik karyelerinde 12.97 dönümdür. (Öztürk, 1996: 164).

F.KÖYDE HAYVANCILIK

Anadolu'da ekili alanların kısıtlılığı küçükbaş hayvancılığın yaygın olmasının nedenlerinden olabilir. ... ekili toprakların oranı Anadolu'da % 6,7, Rumeli'de ise % 8,3' tür (Güran, 1998: 67). Tarım alanlarının yetersizliği ve mevcut tarım teknolojisinin daha geniş alanların tarıma açılmasını imkânsız kılması, hayvancılığı zorunlu alternatif ekonomik faaliyet kılmıştır.

75 adet sağmal inekten elde edilen gelir 1875 kuruştur. 2 (iki) adet sağmal camusdan ise elde edilen toplam gelir 60 kuruştur. Her bir sağmal inek için elde edilen 25 kuruş iken, sağmal camuslardan elde edilen gelir her biri için 30 kuruştur. Toplam sağmal koyun 3590 adettir. Sağmal koyunlardan elde edilen toplam gelir 17980 kuruştur. Her bir sağmal koyun için elde edilen gelir 5 (beş) kuruştur. Toplam kısır koyun 1511 adettir ve elde edilen toplam gelir 2962 kuruştur. Her bir kısır koyundan elde edilen gelir 1.96 kuruştur. Toplam sağmal keçi 2393 adet, elde edilen toplam gelir 12010 kuruştur. Her bir sağmal keçiden elde edilen gelir 5 (beş) kuruştur. 1168 adet kısır keçi mevcuttur ve bunlardan elde edilen toplam gelir 2346 kuruş, adet başına gelir ise 2 (iki) kuruştur.

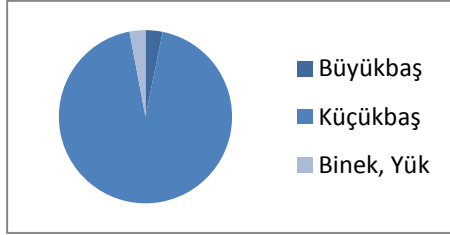
İbrala karyesinde hane başına öküz miktarı 1.88 iken bu oran Bilecik karyelerinde 0.83'tür (Güran, 1998: 162). İbrala karyesinde hane başına yük hayvanı miktarı 2.34 iken bu oran Bilecik karyelerinde 0.66'dır (Güran, 1998: 162). Yukarıdaki verilerden hareketle köyde küçükbaş hayvancılığın, büyükbaş hayvancılığa nazaran daha yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Kısır koyun ve kısır keçi oranlarının yüksekliği de dikkat çekici orandadır. Bu oran koyunlar için %29,62, keçiler için ise %32,80 olarak gözükmektedir. Toplam sağmal koyun 3590 olduğu halde toplam kuzu 1683 adettir. Toplam sağmal keçi 2393 iken toplam

oğlak sayısı 1166'dır. Bu rakamlardan anlaşıldığına göre küçükbaş hayvanlarda doğan kuzu ve oğlaklardan yarısı daha süttten kesilmeden ölmektedir.

Tablo 3: Hayvancılık ve Gelir

MAHALLE	S.İNEK	HASILAT 60	S.CAMUS	HASILAT	K.CAMUS	S.GANEM	HASILAT 60	K.GANEM	HASILAT 60	S.KEÇİ	HASILAT 60	K.KEÇİ	HASILAT 60	KUZU	OĞLAK	ARI KOVANI	HASILAT
Ali Fakı	11	275	0	0	0	950	4755	245	490	561	2805	260	520	400	246	0	0
Cami Kenisa	11	275	0	0	0	688	3415	175	290	412	2105	128	256	294	191	5	50
Hacı İlyas	7	175	0	0	0	588	3000	219	438	417	2085	130	270	245	192	0	0
Hacı Eyüb	17	425	0	0	0	342	1710	255	510	320	1600	245	490	213	162	0	0
Hacı Bayram	29	725	2	60	50	1022	5100	617	1234	678	3390	405	810	531	373	0	0
TOPLAM	75	1875	2	60	50	3590	17980	1511	2962	2388	11985	1168	2346	1683	1164	5	50

Şekil 2: İbrala Karyesi'nde Hayvancılığın Dağılımı

Tablo 5'te de görüldüğü gibi büyükbaş hayvancılık önemsiz orandadır. Hane başına yarım inek dahi düşmemektedir. Bazı hanelerde sağmal ineğin hiç bulunmadığını söyleyebiliriz. Hane içi ihtiyaçlar için veya gelir elde etmek için süt ve süt mamulleri için küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4: Yük Hayvanları Ve Gelir

SIRA.NO	HANE SAYISI	MAHALLE	K.ÖKÜZ	HASILAT	K.CAMUZU	HASILAT	AT.BARKER	HASILAT	EŞEK	HASILAT	ŞÜTÜRAN	HASILAT 60	HASILAT 61
1	27	Ali Fakı	53	0	0	0	0	0	52	0	31	3470	3160
2	29	Cami Kenisa	48	0	0	0	0	0	45	0	7	750	630
3	24	Hacı İlyas	44	0	0	0	1	90	39	0	16	1450	1210
4	28	Hacı Eyüb	47	0	6	0	2	180	38	0	12	1460	1390
5	47	Hacı Bayram	97	0	8	0	6	450	81	0	32	4520	4130
TOPLAM			289	0	14	0	9	720	255	0	98	11650	10520

Tarımda kullanılan yük hayvanları ise 292 adet öküz (146 çift), 12 adet (6 çift) koşum camuzudur. Çiftçilikte koşum hayvanı olarak öküz sınırlı sayıda ise koşum camuzunun kullanıldığı görülmektedir. Ulaşım ve binek hayvanı olarak 9 adet at, bargir, 257 adet eşek ve 98 adet şütüran (yük devesi) olduğu da kayıtlardan tespit edilmiştir. Cami Kenisa mahallesinde ikamet eden bir hanede ise 5 kovan arı olduğu tespit edilmiş her bir arı kovanından elde edilen gelir ise 10 (on) kuruştur.

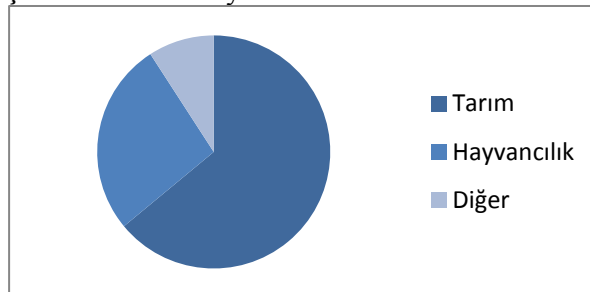
Tablo 5: Köyde Gelir Dağılım Tablosu

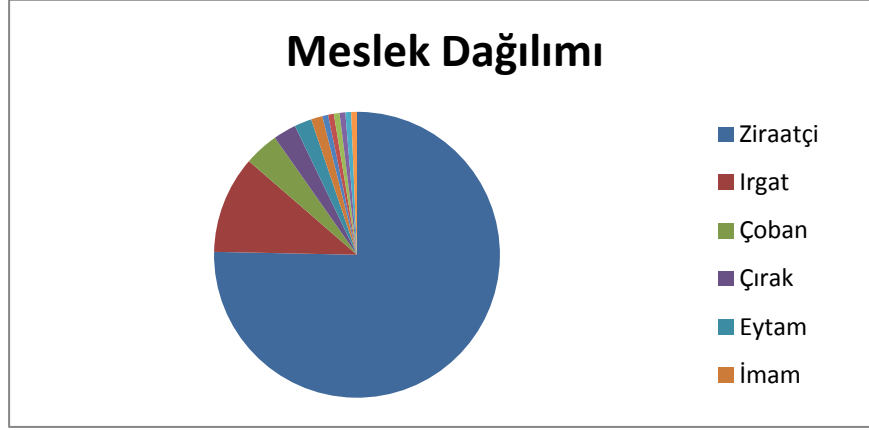
Tarım	118335	% 64
Hayvancılık	49653	% 26.85
Diğer	16913	% 9.15
TOPLAM	184904	% 100

İbrala karyesinde toplam gelir 184904 kuruştur. Tabloda da görüldüğü gibi toplam gelirin %64'ü hâkim ekonomik faaliyet olan tarımdan, %26.85'i hayvancılıktan, %9.15'i ise bağcılık, bostancılık v.b. faaliyetlerden elde edilmektedir. Aynı dönemde Sivas iline bağlı yaklaşık İbrala ölçeğindeki Kangal'da toplam gelir 69898 kuruş, hane başına ortalama gelir ise 554.74 kuruştur (Saritepe, 2004: 49). Yine aynı dönem de Sivas merkezinde hane başına ortalama gelir ise 490.49 kuruştur (Zabun, 2008: 243). Yine aynı dönem de Yozgat merkezinde hane başına ortalama gelir ise 247.463 kuruş, (Akgündüz, 2000: 81) Gürün'de 430 kuruştur (Eken, 1991: 89).

İbrala karyesinde 1845 yılında tahakkuk ettirilen aşar vergisi 12350 kuruş, vergü-yi mahsusa ise 19794 kuruştur. Bu bilgiden hareketle hane başına ortalama aşar vergisininin 79.67 kuruş, hane başına ortalama vergü-yi mahsusanın ise 127.70 kuruş olduğunu söyleyebiliriz. Böylece toplamda İbrala karyesinde hane başına 207.38 kuruş vergi yüklenmiştir. Aynı dönemde hane başına vergi Konya ve bağlı köylerde 49.233 kuruş (Yılmaz, 2006: 261), Sivas merkez kazada 36.14 kuruş (Zabun, 2008: 239), Bilecik köylerinde ise hane başına ortalama aşar vergisi 145.79 kuruş, hane başına ortalama vergü-yi mahsusa 184.67 kuruş, hane başına ortalama toplam vergi ise 330.46 kuruştur (Öztürk, 1996: 192). Yozgat'ta ise hane başına ortalama vergi ise 10.657 kuruştur (Akgündüz, 2000: 81).

Şekil 3: İbrala Karyesi'nde Gelirin Sektörlere Göre Dağılım Tablosu

Şekil 4: İbrala Karyesi'nde Mesleklerin Dağılımı

İbrala karyesi Temettuat Defteri'nde kayıtlı hane reislerinin %74.83'ünün ziraatçı olduğu görülmektedir. %10.96'sı ise ırgattır. İrgatlar ve ziraatçıların yaptığı iş muhtemeldir ki aynıdır. Bu bilgilerden hareketle köyde ikamet eden hanelerin % 85 'den fazlasının ziraatçılıkla meşgul olduğunu söyleyebiliriz.

İbrala'da Ayrıca 6 çoban, 4 çırak, 2 imam, 1 berber, 1 eskici, 1 hizmetkâr ve 1 talebe-i ulum olduğu anlaşılmaktadır.

Meslek dağılımından da anlaşıldığı gibi temel ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılık olmakla birlikte köyden şehre ulaşmanın sınırlı olduğu bu dönemde kendilerine sıkça ihtiyaç duyulan berber, ayakkabı tamircisi de köyde bulunmaktadır.

Küçükbaş hayvancılığın yoğun olduğu köyde 6 çobanın olması da izah edilebilir bir durumdur. Kayıtlara göre 4 çırak var. Muhtemeldir ki bu çıraklar berber ve eskicinin çıraklarıdır.

Şehirlerde meslek farklılaşması gerçekleştiği için çok farklı mesleklere rastlamak mümkündür. Mesela II. Mahmut döneminde Sivas'ta 153 çeşit meslek grubunun mevcut olduğu anlaşılmaktadır (Demirel, 1989: 35)

G.İSİMLER

İbrala Temettuat Defteri'nde 281 isim ve 143 lakap kayıtlıdır. Birbirinden farklı 47 (kırk yedi) isim, birbirinden farklı 89 (seksen dokuz) lakap tespit edilmiştir. İsimlerde daha ziyade peygamberin isimleri, Ehl-i Beyt'in isimleri ve Kur'an'da ismi geçen peygamber isimleri görülmektedir.

Mehmed adı 35 (otuzbeş) defa geçmekte ve en çok kullanılan isimdir. "Bu isimler arasında ilk sırayı 'Mehmed' almaktadır. Toplam 1196 şahsın 176'sı yani %16'sı 'Mehmed' adı ile bilinmekte idi. Bunu %10'luk bir payla (111) kişi 'Ali' ve %9'luk (99) kişi bir payla Mustafa ismi takip etmektedir (Akgünlü, 2001: 31). Yine

Ankara üzerine benzer bir çalışmada da benzer tespitler yapılmıştır. İncelediğimiz defterlerde karşımıza en yaygın kullanıma sahip olan %15,6'lık payla Mehmed ismi çıkmaktadır (Şennur, 2002: 100).

Hız. Muhammed'in (SAV) en çok bilinen isimlerinden kullanılan Ahmed, Mehmed, Mustafa ve Mahmud isimleri birlikte değerlendirildiğinde toplam isim miktarının %30'una (84 kişi) tekabül etmektedir.

Ehl-i Beyt'in isimleri Ali, Hasan, Hüseyin isimleri birlikte değerlendirildiğinde ise %24,64'lük (69 kişi) bir oran çıkmaktadır.

Dört halife birlikte değerlendirildiğinde ise %16,07'lik (45 kişi) bir oran karşımıza çıkmaktadır.

Bunlar dışında en yaygın isimlerin İbrahim (189), Süleyman (17), İsmail (12), Musa (11), Halil (8) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6: İbrala Karyesi' nde Hane Reisleri İsimlerinin Kullanılma Sıklığı

Mehmed	35	Memiş	4	Battal	1
Ali	29	İsa	4	Bayram	1
Mustafa	27	Hamza	3	Elif	1
Hasan	26	Abdulkadir	2	Emir	1
İbrahim	18	Ebubekir	2	Hakkı	1
Ahmed	17	Bekdaş	2	Haydar	1
Süleyman	17	Hızır	2	Hikmet	1
Hüseyin	14	Veli	2	Hurşit	1
İsmail	12	Hıdır	2	İbiş	1
Musa	11	Mevlüd	2	İlyas	1
Osman	8	Abbas	1	Makbul	1
Halil	8	Abid	1	Muhsin	1
Yahya	6	Abdi	1	Receb	1
Ömer	6	Abdulgaffar	1	Receb Ali	1
Mahmud	5	Abdulvahhab	1	Yunus	1
Abdullah	5	Abdurrahman	1		

H.LAKAPLAR

Lakap verme geleneği özellikle kırsal kesimde yaygındır. Kişiye veya sülaleye verilen, belirgin bir özelliği vurgulayan lakaplar, daha ziyade dini, içtimai, fiziki ve mesleki özelliklere matuftur. ...lakap bir kimseye veya bir aileye, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğini belirtmek için verilmektedir. Kişilerde veya

ailelerde belirtilecek özelliğin türü, kullanılan lakapların da kendi içinde ayrılmasına imkân vermektedir (Şennur, 2002: 105).

İbrala karyesinde de pek çok hane reisinin bir özelliğini öne çıkaran lakapları mevcuttur. Defterlerde toplam 143 (yüz kırk üç) defa lakap kullanılmıştır. Birbirinden farklı olanlar ise 91 adettir. Hane reisinin sosyal durumu ile ilgili ipuçları veren lakaplar Temetü Defterleri'nde şahıs adından önce yer almaktadır. Böylelikle kişinin dini, mesleki, fiziki durumu hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Kimi lakaplarda şahısların asıl geldikleri yerler ile ilgili bilgi vermektedirler (Akgünlü, 2001: 32).

Tablo 7: İbrala Karyesi'nde Hane Reisleri İçin Kullanılan Lakaplar

<i>Dini</i>	<i>Fiziki</i>		<i>İctimai</i>	<i>Mesleki</i>
<i>Efendi</i>	Ağraç	Kart	Ağa	Çulcu
<i>Faki</i>	Bacak	Kırbaş	Bey	Eskici
<i>Hacı</i>	Bıyık	Kırlı	Budala	Esmeci
<i>İmam</i>	Çıtak	Kızak	Çakal	Halkacı
<i>Kadı</i>	Çiçek	Kel	Çelebi	Hamal
<i>Molla</i>	Çolak	Kelleci	Damdayatmaz	Hancı
<i>Naib</i>	Çöl	Koca	Deli	Kallım
<i>Seyid</i>	Çöngel	Kör	Delil	Kelleci
<i>Şeyh</i>	Dik	Kuyruk	Eytam	Kethüda
<i>Tekyenişin</i>	Eski	Küçük	Kalender	Kuyucu
	Fıraş	Sarı	Karabelalı	Palan
	Görünmez	Şahin	Karışık	Pekmezci
	Horhor	Topsakal	Körpeden	Sipahi
	İbik	Toraman	Müteveffa	Tahtacı
	Kara	Uzun	Öksüz	Tatar
	Karabacak	Yanık	Şamar	Temürcü
			Yeğen	

Ayrıca tasnif dışında kalan lakaplarda şunlardır: Hanlıoğlu, Hayra, Hürmeş, Kak, Kuruş, Mestanlı, Otlı, Tunik, Tuttu.

SONUÇ

İbrala karyesinin 1845 yılı sosyo-ekonomik durumuna baktığımızda zengin ve büyükçe bir köy olduğunu söyleyebiliriz. Köyde 155 hane ikamet etmektedir ki yaygın olan katsayı (5) ile çarptığımızda köydeki nüfusun takriben 775 olduğunu görüyoruz. Bu rakam bir köy için kendi döneminde değerlendirildiğinde oldukça yüksek bir rakamdır. Nüfusa dair tabloda da görüldüğü gibi 1935 nüfus sayımında Karaman merkez nüfusunun 1/3'ünden daha fazla nüfusu barındırmaktadır. İbrala karyesi köyden kente göç sürecinde etkilenmiş, köyde sürekli ikamet eden nüfusu sürekli azalmaktadır.

Köyde hane başına gelir ve vergi oranlarına baktığımızda mukayese ettiğimiz çoğu yerlerden daha üst gelir seviyesine sahip olduğunu görmekteyiz. Köyde hane başına gelirin 1192.92 kuruş olduğu anlaşılmıştır. Hane başı gelirin Gürün'de 430 kuruş, Sivas'ta 489.40 kuruş, Mut'ta 710.26 kuruş, Çorlu'da 920 kuruş, Çorlu köylerinde ise 1850 kuruş ve Bilecik'te 1208.24 kuruş olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda İbrala karyesinin durumunu daha iyi değerlendirebiliriz.

İbrala karyesinde temel ekonomik faaliyetin tarım ve hayvancılık olduğu tespit edilmiştir. Toplam gelirin %64'ü tarımdan, %26.85'i ise hayvancılıktan elde edilmektedir. Hane başına düşen arazi (tarla, bağ, bostan) 28.38 dönümdür. Bu arazilerde yapılan çiftçilik 292 adet koşum öküzü ve 12 adet koşum camızı ile yapılmaktadır.

Hayvancılık, özellikle küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Köyde önemli miktarda yük hayvanı kaydı da tespit edilmiştir. 257 eşek, 9 at, bargir ve 98 adet şütüran (deve) mevcuttur.

İbrala karyesi sürekli nüfus kaybetse bile yakın gelecekte şehir merkezine yakınlığı, ulaşım imkânlarının iyileşmesi ve ülkenin genel sosyo-ekonomik şartlarının iyileşmesi gibi nedenlerle yeniden göç alacaktır. İbrala karyesi arazisi verimli ve geniştir, toprak sahiplerinin terk edip gitmesi veya araziyi ihmal etmesi söz konusu olmayacaktır.

Karaman Havaalanı'nın, Karaman'ın İbrala istikametine yapılması ihtimali, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi'nin İbrala istikametine yapılmış olması, Konya-Karaman-Adana Hızlı Tren Hattı'nın İbrala karyesi arazisinden geçecek olması ihtimali İbrala karyesini yeniden cazibe merkezi haline getirecektir. İbrala çok iyi yetişmiş insanları, verimli topraklarıyla buna hazırdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BOA. ML.VRD.TMT.d 10486

Diğer Kaynaklar

AKGÜNDÜZ, Ahmet ve ÖZTÜRK, Said (2000), *Yozgat Temettuat Defterleri*, Cilt 1, 2, 3, Umut Matbaacılık.

AKGÜNLÜ, Volkan Levent (2001), *Temettuat Defterlerine Göre XIX Yüzyılın Ortalarında Muğla'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

BAYRAKTAR, Kaya (2007), "1844 Yılı Temettuat Sayımlarına Göre Çorlu'nun Sosyo-Ekonomik Yapısı", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Kasım-Aralık 2007

DEMİREL, Ömer (1989), *II. Mahmud Döneminde Sivas'ta Esnaf Teşkilatı ve Üretim-Tüketim İlişkileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

EKEN, Galip (1991), *Temettuat Defterlerine Göre Gürün*, Revak Dergisi, Sivas

GÜRAN Tevfik (2005), *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, Eren Yayınları, İstanbul.

Şikari Karamanname, (Haz. Metin, Sözen, Necdet Sakaoğlu), (2005) , İstanbul.

Türdav Yay. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, (Haz. Abdullah Yeğin, Abdulkadir Badıllı, Hekimoğlu İsmail, İlham Çalım), (1992), Ziya Ofset, İstanbul.

İNALCIK, Halil (2000), *Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Cilt 2, Eren Yayınları, İstanbul.

KONYALI, İbrahim Hakkı (1967), *Abideleri ve Kitabeleri İle Karaman Tarihi*, Baha Matbaası, İstanbul.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S. (1990), "Osmanlı İktisadi ve Sosyal Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri" *Belleten*, C.LIX, Sayı 225, İstanbul.

ÖZTÜRK, Sait (1996), *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri*, Bilecik Kitabevi, İstanbul.

PAKALIN, M. Zeki (1993), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, Mili Eğitim Basımevi, İstanbul.

SARITEPE , Zülkif (2004), *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Kangal Kazası*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

SEYİDOĞLU, Halil (1999), Ekonomik Terimler, Ansiklopedik Sözlük, Güzem Can Yayınları II. Baskı İstanbul.

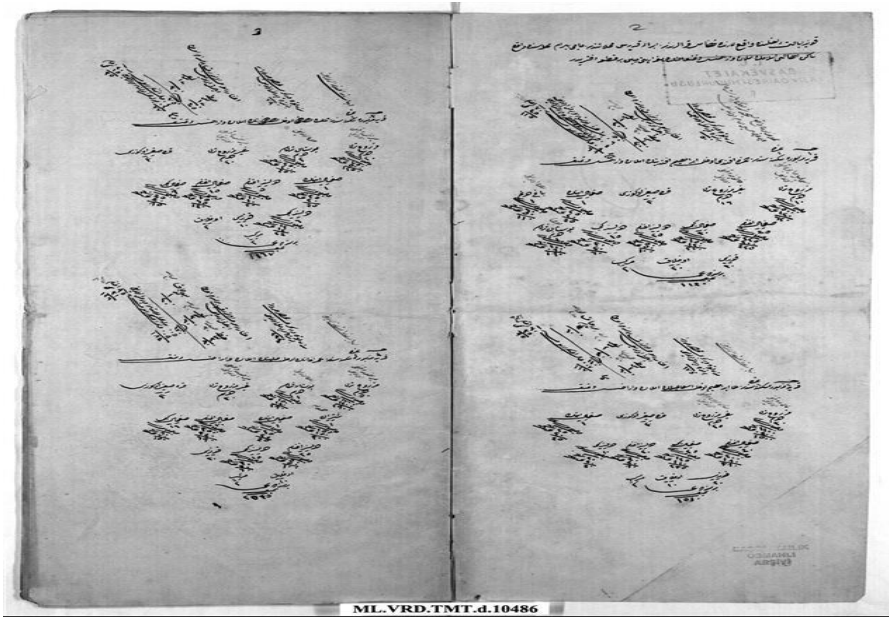
ŞENNUR, Şenel (2002), XIX. Yüzyılın Ortalarında Ankara Eyalet Merkezi'nin Sosyal ve Ekonomik Durumu, Doktora Tezi, Ankara.

YILMAZ, Mehmet (2006), Konya Merkez Kazası Temattuat Defteri 1841-1842, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Niğde .

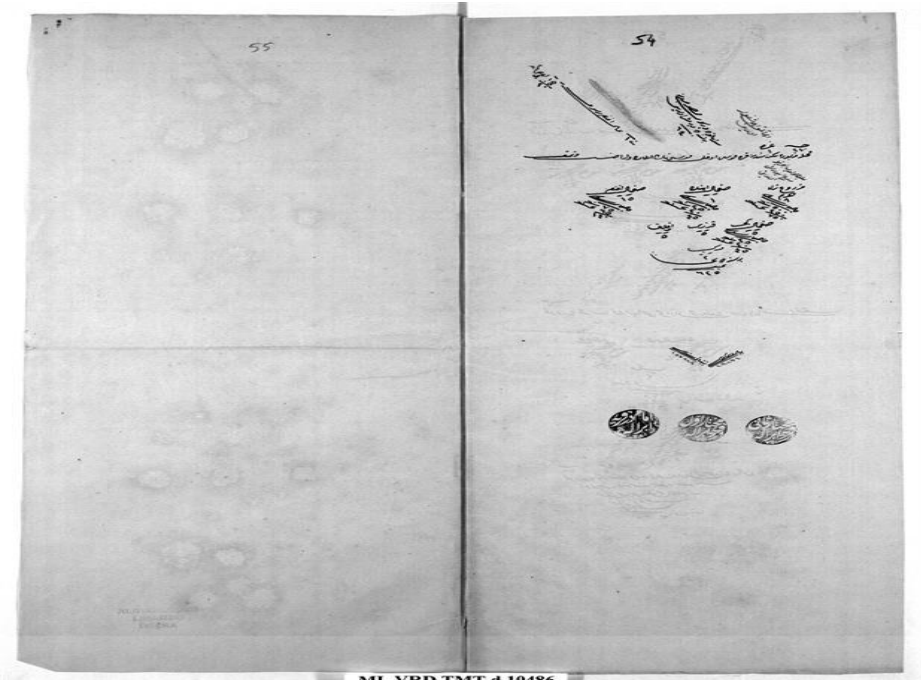
Yurt Ans. (1982-1983), Anadolu Yayıncılık, C. 7, İstanbul.

ZABUN, Sezgin (2008), Temettuat Defterleri Kayıtlarına Göre Sivas'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı, Doktora Tezi, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Konya.

EKLER

ML.VRD.TMT.d.10486

ML.VRD.TMT.d.10486